

Κωνσταντίνος Ἄπ. Βακαλόπουλος

**Μορφές ληστρικής δραστηριότητας στή Μακεδονία
μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1878·
(Διαπιστώσεις καί συμπεράσματα ἀπό τή μελέτη
τῶν ἀρχειακῶν πηγῶν)**

1. Ἡ ἔνταση τῆς ληστρικήσ δραστηριότητῆσ καί τῆσ μόνιμῆσ ἀναταραχῆσ, πού παρατηρεῖται στό τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα στό γεωγραφικό χῶρο τῆσ Μείζονοσ Μακεδονίῆσ, ἡ ὁποία περιλαμβάνει σῆμερα ἑλληνικά, σερβικά καί βουλγαρικά ἐδάφη, ἀποτελεῖ ἕνα πολύ ἐνδιαφέρον κεφάλαιο γιά τήν κοινωνική καί τήν πολιτική ἱστορία τοῦ τόπου μασ. Τό γεγονός ὅτι ἡ σύγχρονη ἱστορική ἔρευνα δέν ἔχει καταγίνει μέχρι σῆμερα, ἔστω καί περιστασιακά, μέ τό ζήτημα αὐτό, καθιστᾷ ἀκόμη περισσότερο ἐπιτακτική τήν ἀνάγκη γιά τή διερεύνησή του σέ βάθος. Ἡ σύντομη αὐτή μελέτη δέν φιλοδοξεῖ βέβαια νά καλύψει τό τεράστιο κενό, ἀλλά ἀποβλέπει νά προσφέρει τά βασικά ἐρεθίσματα καί τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, οἱ ὁποῖες θά δώσουν τή δυνατότητα στόν ἐρευνητή νά προσανατολίσει τίς ἐπιστημονικές ἀναζητήσεις του στίς πλούσιες ἑλληνικές καί εὐρωπαϊκές ἀρχειακές πηγές. Τά ἀρχειακά στοιχεῖα καί οἱ πολυάριθμοι προξενικές ἐκθέσεις περιέχουν ἐνδιαφέρουσες καί διεξοδικές πληροφορίες γιά τό φαινόμενο τῆσ ληστείῆσ στό μακεδονικό χῶρο σ' ὄλοκληρο τό 19ο αἰῶνα.¹

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆσ Μακεδονίῆσ στό 1878 καθῶσ καί τό συνέδριο τοῦ Βερολίνου, πού πραγματοποιεῖται τήν ἴδια ἀκριβῶσ χρονιά, ἐγκαινιάζουν μιά νέα περίοδο γιά τήν ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ μακεδονικοῦ χῶρου καί ἀποτελοῦν, οὐσιαστικά καί τυπικά, τή χρονική ἀφετηρία γιά τήν ἀπαρχή τῆσ ἐντεινόμενης διεύσδυσης τῶν ξένων πολιτικῶν ἐπιρροῶν σ' αὐτό καί

---

1. Ἐρευνώντας τή χρονική περίοδο 1878-1894 μέ βάση τίς προξενικές ἐκθέσεις τῶν Ἑλλήνων καί Εὐρωπαϊῶν διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῆσ Μακεδονίῆσ γιά τή συγγραφή τῆσ ἐργασίῆσ μου "Ὁ Β ὀ ρ ε ι ο σ Ἑ λ λ η ν ι σ μ ὀ σ κ α τ ᾶ τ ῆ ν π ρ ῶ τ η φ ᾶ σ η τ ο ῦ μ α κ ε δ ο ν ι κ ο ῦ ᾶ γ ῶ ν α", (1878-1894) Θεσσαλονίκης 1983, εἶχα τότε τήν εὐκαιρία νά μελετήσω πολυάριθμα ἔγγραφα, πού ἀναφέρονταν λεπτομερειακά στό ληστρικό φαινόμενο καί νά καταλήξω σέ ὀρισμένα γενικά συμπεράσματα, τά ὁποῖα ἀναπτύσσω στό πρῶτο μέρος τῆσ παρούσῆσ μελέτῆσ μου χωρῖσ νά ματαιοπονήσω μνημονεύοντας στίς ὑποσημειώσεις τόν τεράστιο ὄγκο τῶν προξενικῶν αὐτῶν ἐκθέσεων.

τῆς σκληρῆς διαμάχης τῶν βαλκανικῶν κρατῶν². Ἡ διαχρονικὴ ἐξέλιξη τῆς ληστρικῆς δραστηριότητος στὴ Μακεδονία, πού ἀπηχοῦσε ὡς τότε τίς πολὺπλευρες κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς πτυχὲς τῆς μακεδονικῆς πραγματικότητος γιὰ ὀλόκληρες δεκαετίες, δέχεται τώρα ἄμεσα καὶ ἔμμεσα καὶ τίς συνέπειες τῶν πολιτικῶν γεγονότων τοῦ 1878. Καὶ αὐτό τό ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ δίνει γιὰ πρώτη φορά μιὰ διαφορετικὴ χροιά στό ληστρικό φαινόμενο. Ἔτσι, ὡς πρὸς τὴ μορφή τῆς ἔνοπλης ἐλληνικῆς δραστηριότητος, ὅπως ἐμφανίζεται στό μακεδονικὸ χῶρο ὕστερα ἀπὸ τὸ συνέδριο τοῦ Βερολίνου, ἡ διάκριση καὶ ὁ διαχωρισμὸς τῶν πολιτικῶν ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ κίνητρα κρίνεται ἰδιαίτερα δυσχερῆς, ἀφοῦ αὐτὰ ἦταν στενά συνυφασμένα μεταξύ τους καὶ ἀποτελοῦσαν ἓνα ὀλοκληρωμένο ἰδιότυπο σύνολο. Τὰ βαθύτερα αἷτια πού ὤθοῦσαν τίς ἐλληνικὲς ληστανταρτικὲς ὁμάδες στὴ ληστρική δραστηριότητα, ἦταν ἡ φυγοδικία, οἱ αὐθαίρεσιες τῶν ἀρχῶν, οἱ ἐπαχθεῖς φόροι, ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἐπιδίωξη πλουτισμοῦ. Αὐτὸ βέβαια ἴσχυε μόνο γιὰ ἐκεῖνα τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐντάσσονταν περιστασιακὰ στὸν ἐθνικὸ ἀγῶνα καὶ συνδύαζαν τὴ ληστεία μέ τίς ἐθνικὲς ἐπιδιώξεις.³ Παράλληλα ὅμως μέ τίς ὁμάδες αὐτές, -καὶ αὐτό δέν ἔχει ἀκόμη μέχρι σήμερα ἐπισημανθεῖ ἀπὸ ὄσους ἀσχολήθηκαν γενικότερα μέ τὸ φαινόμενο τῆς ληστείας, - δροῦν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ σ' ὀλόκληρο τὸ γεωγραφικὸ χῶρο τῆς Μακεδονίας καὶ ὀρισμένα ἐλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα συνεχίζουν ν' ἀποτελοῦν ἰσχυροὺς ἐπαναστατικούς πυρῆνες καὶ μόνιμες ἐθνικὲς ἀντιστασιακὲς ἐστίες ἀπέναντι στὸν τουρκικὸ ζυγὸ καὶ στό βουλγαρικὸ ἐπεκτατισμὸ. Ἡ δράση τῶν ὁμάδων αὐτῶν, πού ἐρμηνεύεται ἀπὸ γνήσια πολιτικὰ κίνητρα, ὅπως π.χ. τοῦ Καραναούμη ἀπὸ τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Κολωνίας καὶ τοῦ γνωστοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἄθανάσιου Μπρούφα⁴, ἐντάθηκε ἀρχικὰ στὴ δυτικὴ καὶ βορειο-

2. Βλ. σχετικὰ στὴ μελέτη μου, Κωνσταντίνου Ἄπ. Βακαλόπουλου, Ὁ Βόρειος Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώτη μὴ φάση τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνα", (1878-1894) Θεσσαλονίκη 1983, σ. 20.

3. Βλ. στό σχετικὸ κεφάλαιο τοῦ Γ. Κολιόπουλου στήν "Ἰστορικὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους" (1881-1912), τ. ΙΔ', σ. 219. Πρβλ. Κωνσταντίνου Ἄπ. Βακαλόπουλου, "Ἑλληνες λησταντάρτες στὸν Ὀλυμπο", Ἐπιβιώσεις τῆς κλέφτικης παράδοσης, Θεσσαλονίκη 1978, σσ. 5-6.

4. Βλ. γιὰ τὴ δραστηριότητα τοῦ Ἄθ. Μπρούφα στοῦ Γεωργίου Λυριτζῆ, Ἡ Ἑθνικὴ Ἐταίρεία καὶ ἡ δροῦσις αὐτῆς, Κοζάνη 1970, σσ. 22-28. Πρβλ. Κωνσταντίνου Ἄπ. Βακαλόπουλου, Ἀνέκδοτο μητρῶο τῶν μαχητῶν τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνα, "Μακεδονικά" 20 (1979) 74, ὅπου καὶ ὀλόκληρη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

δυτική ζώνη της Μακεδονίας και άργότερα επεκτάθηκε στα βορειοανατολικά. "Ετσι λοιπόν επαληθεύεται και από τις άρχαιαικές πηγές ότι η επανάσταση του 1878 στη Μακεδονία είχε σπείρει "ικανά σπέρματα επαναστατικού και άρματολικού βίου εντός της δυτικής και πολλαχού της Βορειοδυτικής Μακεδονίας", όπως τόνιζε σ'έπιστολή του στί 10 Νοεμβρίου 1878 προς τό Θεόδωρο Δηλιγιάννη ό "Έλληνας πρόξενος του Μοναστηρίου Πέτρος Λογοθέτης.⁵ Η παρουσία των έλληνικών άνταρτικών ομάδων στό μακεδονικό χώρο έδινε τήν έποχή εκείνη μεγάλο κουράγιο στό ντόπιο έλληνικό πληθυσμό και τόν παρακινούσε νά άντιστέκεται άποτελεσματικότερα στόν τουρκικό ζυγό⁶.

Μετά τήν άποτυχία της επανάστασης του 1878 στη Μακεδονία οι περισσότερες όμως από τις έλληνικές άνταρτικές ομάδες πού είχαν λάβει μέρος στίς έπιχειρήσεις της Δυτικής Μακεδονίας, πέρασαν στη ληστρική δραστηριότητα και άρχισαν νά περιφέρονται έπικίνδυνα σ'όλόκληρο τό γεωγραφικό χώρο της σημερινής έλληνικής, σερβικής και βουλγαρικής Μακεδονίας. Άναρίθμητες προξενικές εκθέσεις, όσες κυρίως προέρχονται από τά έλληνικά και τά ξένα άρχεία, περιγράφουν άναλυτικά τήν καταπίεση των ντόπιων έλληνικών πληθυσμών από τή δράση των ληστανταρτικών αυτών σωμάτων και τίς συχνές έπιθέσεις τους. "Ετσι τήν έποχή αυτή τά σώματα του Παναγιώτη Καλόγηρου, του Κ. Κουκούλη, του Κ. Καταραχιά, του Περγέγη, του Νταβέλη, του Βούλγαρη, του Γκανιά, του Εύθ. και Άλ. Παλαβού και πολλών άλλων λυμάνονται κυριολεκτικά τό μακεδονικό χώρο. Ληστρικές πράξεις και βιαιοπραγίες σέ βάρος του έλληνικού και γενικότερα του χριστιανικού πληθυσμού της Μακεδονίας, αλλά και του μουσουλμανικού, όπως συχνές έπιθέσεις και άπαγωγές άκόμη και Τούρκων μπέηδων μέ άντάλλαγμα τή καταβολή πλούσιων λύτρων, άποτελούσαν πιά ένα καθημερινό φαινόμενο. Η κατάσταση όμως αυτή είχε θλιβερές συνέπειες για τή δημογραφική εξέλιξη του έλληνισμού των χωριών και κωμοπόλεων της Μακεδονίας καθώς και για τήν άνοδο της στάθμης της έλληνικής παιδείας σ'όλόκληρο τό μακεδονικό χώρο. Πολλοί Έλληνες, κυρίως πρόκριτοι και πλούσιοι έμποροι των κωμοπόλεων, οι όποιοι δέχονται τίς σφοδρές έπιθέσεις των έλληνικών αυτών ληστανταρτικών σωμάτων,

5. Ευάγγελου Κωφοΰ, 'Η επανάστασις της Μακεδονίας κατά τό 1878, Άνέκδοτα προξενικά Έγγραφα μετά συντόμου ιστορικής έπισκοπήσεως, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 242.

6. Κ. Βακαλόπουλου, 'Ο Βόρειος Έλληνισμός κατά τήν πρώτη μη φάση του μακεδονικού άγώνα, σ. 53.

καταφεύγουν σέ μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα, ὅπως στή Θεσσαλονίκη, στό Μοναστήρι καί στήν Κωνσταντινούπολη. Ἡ φυγή τους ὅμως αὐτή προκαλεῖ τή διακοπή τῶν πλούσιων ὑλικῶν συνδρομῶν τους πρός τά ἑλληνικά ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα, πού συντηροῦσαν οἱ μικρές ἑλληνικές κοινότητες διαφόρων χωριῶν καί κωμοπόλεων τῆς Μακεδονίας. Ἐκτός ἀπό τό δυσμενῆ ἀντίκτυπο, πού εἶχαν οἱ ἐπιδρομές τῶν σωμάτων αὐτῶν στό ἐπίπεδο τῆς ἑλληνικῆς παιδείας⁷, ἐπηρέαζαν ἀκόμη ἀρνητικά τό μέγεθος τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν ἀστικῶν κέντρων τῆς βορειότερης κυρίως Μακεδονίας καί προξενοῦσαν ἔντονη κοινωνική ἀναταραχή ἀνάμεσα στίς μάζες τοῦ ντόπιου ἑλληνικοῦ καί σλαβόφωνου ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

Πολύ δυσμενέστερες ὅμως οἰκονομικές καί κοινωνικές συνέπειες γιά τή διαβίωση τοῦ σλαβόφωνου ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονία καί ἰδιαίτερα τῶν ἑλληνικῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν τῆς Ρέσνας, τῆς Νιζόπολης, τοῦ Μεγάρου, τοῦ Τίρνοβου, τοῦ Μοναστηρίου, τῆς Σιάτιστας, τῆς Βλάστης, τῆς Καστοριάς, τῆς Χρούπιστας, τῆς Κοζάνης καί ὀλόκληρης τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, εἶχαν οἱ φοβερές ληστρικές ἐπιδρομές τῶν τουρκαλβανικῶν σιφῶν καί τῶν ἀτάκτων Ἀλβανῶν τῆς Δίβρας, πού ἀποτέλεσαν ἀληθινή μάστιγα γιά ὀλόκληρη τή δεκαετία 1870-1880 καί γιά τά μετέπειτα χρόνια. Οἱ συνεχεῖς ἐξεγέρσεις τῶν Ἀλβανῶν μπέηδων τῆς Δίβρας καί ἡ ἀδυναμία τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν τοῦ βιλαετιοῦ Μοναστηρίου νά λάβουν δραστικά μέτρα καί νά ἀποκαταστήσουν τήν τάξη, ἐπιδεινῶναν ἀκόμη περισσότερο τήν κατάσταση, ὅπως διαπιστώνει ὁ ἐρευνητής ἀπό τή μελέτη τῶν ἐκθέσεων τῶν Ἑλλήνων καί Εὐρωπαϊῶν προξένων τοῦ Μοναστηρίου. Τίς ἐπιθέσεις τῶν τουρκαλβανικῶν αὐτῶν ὀμάδων τῆς Δίβρας ὑφίστανται ἄμεσα οἱ Ἕλληνες τῆς Δυτικῆς καί κυρίως τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας καθώς βλέπουν καθημερινά νά λεηλατοῦνται οἱ περιουσίες τους, νά ληστεύονται τά σπίτια τους καί νά ἀπειλεῖται ἡ ἴδια ἡ ζωή τους. Δολοφονίες, βιασμοί καί ἀπαγωγές ὀμῆρων ἀνάμεσα στό ντόπιο ἑλληνόφωνο, βλαχόφωνο καί σλαβόφωνο πληθυσμό τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας προκαλοῦν σημαντική κοινωνική ἀναταραχή. Οἱ ἀγροτικοί πληθυσμοί τῶν γεωγραφικῶν αὐτῶν περιοχῶν ἀντιμετώπιζαν ὅμως ἀκόμη μεγαλύτερα προβλήματα, ἀφοῦ γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα ἀκίνητοποιοῦνταν στίς κατοικίες τους καί ἀδυνατοῦσαν νά καλλιεργήσουν τά χωράφια τους. Ἀκόμη καί οἱ Ἕλληνες τσιφλικοῦχοι καί οἱ ἰδιοκτῆτες μεγάλων ἀγροκτημάτων τῆς Μακεδονίας δέν ἐπιχειροῦσαν γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα νά ἐπισκεφτοῦν τίς περιοχές τους καί ὅσοι τό ἀποτολμοῦσαν, ἐπεφταν συχνά θύματα ἀγριῶν ληστρικῶν

7. Βλ. τό σχετικό ἀπόσπασμα στοῦ Εὐάγγελου Κωφοῦ στήν "Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους", τ. ΙΓ', σ. 387. Πρβλ. Κ. Βακαλόπουλος, ἔ.ἀ., σσ. 39-40.

ἐπιθέσεων. Ἐπίσης οἱ ἐπικοινωνίες μεταξύ τῶν ἀστικῶν κέντρων τῆς Βόρειας καί Δυτικῆς Μακεδονίας πραγματοποιοῦνταν τήν ἐποχή αὐτή μέ μεγάλη δυσκολία καί ἦταν σχεδόν ἀδύνατες. Οἱ κεντρικές ὁδικές ἀρτηρίες εἶχαν ἀποκοπεῖ τελείως ἀπό τοῦς ἀτακτοῦς Ἀλβανούς τῆς Δίβρας, οἱ ὁποῖοι ἔλεγχαν ὀλόκληρες γεωγραφικές περιοχές καί δροῦσαν ἀνενόχλητοι. Καί ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμποροι καί ἄλλοι κάτοικοι τῶν γειτονικῶν κωμοπόλεων καί χωριῶν ἐπιχειροῦσαν νά ταξιδέψουν ἀπό τό ἕνα μέρος στό ἄλλο, προτιμοῦσαν γιά μεγαλύτερη ἀσφάλεια νά συνοδεύονται ἀπό φρουρούς τῶν ἰσχυρῶν Ἀλβανῶν μπέηδων, ἐπειδή δέν εἶχαν ἐμπιστοσύνη στήν ἀσφάλεια τῶν στρατιωτικῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων, τά ὁποῖα δέχονταν συχνά τίς ἐπιθέσεις τῶν Διβραίων καί τῶν βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων.⁸

Μιά ἄλλου εἶδους μορφή ληστρικής δραστηριότητας πού πῆρε τήν ἐποχή αὐτή πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις καί χαρακτηριζόταν ἀπό γνήσια πολιτικά κίνητρα, ἦταν ἡ ἀθρόα κάθοδος καί ἡ διείσδυση πολυάριθμων βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, τά ὁποῖα μετά τό 1878 περνοῦσαν ἀπό τή Βουλγαρία καί τήν Ἀνατολική Ρουμελία στό μακεδονικό χῶρο ὀλοένα καί συχνότερα. Καί εἶναι εὐλογο, γιά ποιό λόγο οἱ Ἕλληνες καί οἱ Εὐρωπαῖοι πρόξενοι τῆς Μακεδονίας δίνουν μεγάλη βαρύτητα στό φαινόμενο αὐτό, γιά τή δράση δηλαδή τῶν ἐνόπλων βουλγαρικῶν σωμάτων, ἀφιερώνοντας στίς ἐκθέσεις τους ἐκτενῆ ἀποσπάσματα πολύ πιό ἀναλυτικά ἀπό ἐκεῖνα, πού ἀναφέρονται στή ληστρική δραστηριότητα τῶν Τουρκαλβανῶν καί τῶν ἑλληνικῶν ληστανταρτικῶν ὁμάδων. Κυρίως ὅμως οἱ εὐρωπαϊκές προξενικές ἐκθέσεις περιέχουν σημαντικές πληροφορίες γιά τίς ἐπιχειρήσεις τῶν σωμάτων αὐτῶν καί προσφέρουν στόν ἐρευνητή τῆς ἱστορίας πολύ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ πυκνή ἀποστολή βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων στό μακεδονικό χῶρο, ὕστερα ἀπό τό συνέδριο τοῦ Βερολίνου, ἐντάσσεται ἀνάμεσα στούς βασικούς στόχους τῆς βουλγαρικῆς κίνησης γιά τήν πρόκληση ἀναταραχῆς, γιά τή δημιουργία βουλγαρικῶν πυρήνων μέ τόν ἐκφοβισμό καί τήν τρομοκρατία τοῦ ντόπιου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καί τέλος γιά τήν ἐμφάνιση γηγενούς δῆθεν βουλγαρικοῦ ἔθνικοῦ κινήματος μέ πλατιά λαϊκά ἐρείσματα. Τό φαινόμενο αὐτό, τό ὁποῖο οἱ τουρκικές ἀρχές τῆς Μακεδονίας χαρακτήριζαν "ἐποχιακό", πῆρε ἰδιαίτερα ἀνησυχητικές διαστάσεις στά γεωγραφικά διαμερίσματα Σερρῶν, Μελενίκου, Πετριτσίου, Νευροκοπίου, Στρώμνιτσας, Γευγελῆς, Μοναστηρίου, Περλεπέ, Βελεσῶν, Σκοπίων, Κοζάνης, Καστοριάς καί Ἐ-

8. F. O. 195/1323/f. 62, Μοναστήρι, 11 Ἀπριλίου 1880. Πρβλ. Κ. Βακαλόπουλου, ἔ.ἀ., σσ. 109-111.

δεσσας⁹.

Ἡ μόνιμη λοιπόν κατάσταση ἀναρχίας, πού ἐπικρατεῖ μετά τό 1878 στή Μακεδονία, κάτω ἀπό διαφορετικές βέβαια μορφές ληστρικήσ δραστηριότητас, ὅπως ἀκριβῶσ ἀναφέρθηκε παραπάνω, ὀφείλεται τυπικά στήν ἀνικανότητα τῶν ντόπιων τουρκικῶν ἀρχῶν νά ἀποκαταστήσουν τήν τάξη, στήν κακοδιοίκηση καί στίс πολυάριθμες καταχρήσεις τῶν τουρκικῶν διοικητικῶν ὀργάνων. Τό τραγικό αὐτό φαινόμενο τῆσ ἀναρχοῦμενης Μακεδονίας, πού ξεπερνᾶ τήν ἐποχή αὐτή κάθε προηγούμενο, ἔχει ὁμως οὐσιαστικά τά βαθύτερα αἰτία του στήν ἐθνική ἀφύπνιση τοῦ χριστιανικοῦ καί τοῦ ἀλβανικοῦ πληθυσμοῦ τῆσ Μακεδονίας, στή σκληρή πολιτική διαμάχη τῶν βαλκανικῶν κρατῶν καί στό πλέγμα τῶν ἐδαφικῶν διεκδικήσεων τους στό μακεδονικό χῶρο, στά ἀντικρουόμενα πολιτικά συμφέροντα καί στίс ἐπικρατικές διαθέσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, πού συνθέτουν συνολικά τήν ἐξέλιξη τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, τό ὁποῖο ἀποτελοῦσε γενικότερα συνάρτηση τοῦ ἀνατολικοῦ προβλήματος¹⁰.

Σ'αὐτό τό σημεῖο ἀκριβῶσ ἐντοπίζεται ἡ θεωρητική πλευρά τοῦ προβλήματος, ὅπως προσπάθησα ν'ἀναπτύξω σφαιρικά παραπάνω, βασιζόμενος κυρίως στίс προσωπικές μου ἐμπειρίες ἀπό τή μελέτη τῶν ἀρχειακῶν πηγῶν, πού ἀναφέρονται στή Μακεδονία μετά τό 1878. Τό κεφάλαιο αὐτό παραμένει ἀκόμη ἀνεξερεῦνητο καί προσφέρεται ἀπόλυτα γιά τή συγγραφή μιᾶσ ὀλοκληρωμένησ συνθετικῆσ ἐργασίας. Ἐνδεικτικά καί μόνο, γιά νά μή περιοριστοῦμε ἀποκλειστικά στήν ἀνάλυση τοῦ φαινομένου ἀπό καθαρά θεωρητική σκοπιά, ἔκρινα σκόπιμο νά παρουσιάσω στή συνέχεια τῆσ μελέτηс μιᾶ σύντομη, ἀλλά ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆσ κατάστασης τῆσ Μακεδονίας πού ἐπικρατοῦσε μετά τό 1878, βασιζόμενος στίс πολύτιμες πληροφορίες τῶν Αὐστριακῶν καί Ἑγγλων προξένων τῆσ Θεσσαλονίκης, τοῦ Μοναστηρίου καί τῶν Σερρῶν. Ἐτσι ὁ μελετητής θά ἔχει τή δυνατότητα νά διεισδύσει βαθύτερα στήν προβληματική τοῦ θέματος καί νά κατανοήσει μέ σαφήνεια τήν πρακτική μορφή του.

2. Τή δράση τῶν βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, πού διεισδύουν στό ἔδαφος τῆσ Μακεδονίας κατά ἑκατοντάδες, κυρίως μετά τό 1880, περιγράφουν μέ μεγάλη παραστατικότητα οἱ Ἑγγ-

9. Βλ. ἀναλυτικά ἐνδείξεις στοῦ Κωνστ. Ἄπ. Βακαλόπουλου, ἔ.ἀ., σ. 52.

10. Βλ. γενικά στή μελέτη τοῦ Νικολάου Βλάχου, Τό Μακεδονικό Ἔθνος ὡс φάσιс τοῦ Ἐνατολικοῦ Ζητήματος (1878-1908), Ἐθῆναι 1935, σ. 87.

γλοι πρόξενοι στίς ἐκθέσεις τους. Ὡς πρὸς τὴν ἀντιληψη τῶν πληροφοριῶν τους φροντίζουν νά εἶναι ἰδιαίτερα ἀντικειμενικοί. Ἐνημερώνονται μέ ἀκρίβεια ἀπὸ τίς ἀνώτατες τουρκικὲς ἀρχές, ἀλλὰ καί ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀνταποκριτὲς τους, πού διατηροῦν σέ καίρια ἀστικά κέντρα ὀλόκληρης τῆς Μακεδονίας. Ἔτσι τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1880, ὕστερα ἀπὸ σχετικὸ τηλεγράφημα τοῦ μουτεσαρίφη Σερρῶν πρὸς τὸ βαλὴ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἄγγλος πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης Charles Blunt πληροφορήθηκε ὅτι τρία βουλγαρικὰ σώματα πέρασαν στή Μακεδονία κατευθυνόμενα στήν ἐπαρχία Σερρῶν καί στό Μελένικο. Ἄλλη ὀμάδα μέ 100 ἀντρες καί ἐπικεφαλῆς τὸν Κότσο-Δότο περίμενε στήν Ντούπνιτσα τὴν κατάλληλη εὐκαιρία, γιὰ νά εἰσβάλει στό σαντζάκι τῆς Δράμας, ἐνῶ τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ ἄλλοτε Βούλγαρος μητροπολίτης Ἀρχίδας Ναθαναήλ ὀργάνωνε στό Κιουστενίλ ἀνταρτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα σκόπευαν νά περάσουν στίς περιοχὲς Τζουμαγιᾶς, Μαλεσίτου, Στρώμνιτσας καί Σκοπίων.¹¹ Ἐνα μῆνα ἀργότερα, τὸ Μάρτιο τοῦ 1880, βουλγαρικὸ σῶμα κάμει ἐπίθεση στό χωριὸ Ζηλιάχοβο καί ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς κατοίκους του 2.000 τουρκικὲς λίρες. Τὸ αἷτημα τῶν Βουλγάρων δέν πραγματοποιεῖται καί σέ ἀντίποινα ἀρχίζουν νά καῖνε τὰ ἑλληνικὰ σπίτια. Τὸν Ἀπρίλιο σημειώνεται βουλγαρικὴ ἐπιδρομὴ στό Μελένικο, δολοφονεῖται ἓνα παιδί καί αἰχμαλωτίζεται ἡ Ἑλληνίδα μητέρα του.¹²

Τουρκαλβανικὲς συμμορίες τῶν ἀτάκτων Διβραίων καταπιέζουν ἀφάνταστα κατὰ τοὺς μῆνες Ἀπρίλιο καί Μάιο τοῦ 1880 τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀρχίδας καί τῆς Στρούγγας.¹³ Τὸ Μάιο ἡ ἑλληνικὴ ληστανταρτικὴ ὀμάδα τοῦ Καταραχιᾶ εἰσβάλλει στό χωριὸ Πάτελι (Ἄγ. Παντελεήμων) τῆς Φλώρινας, ληστεύει τοὺς κατοίκους του καί αἰχμαλωτίζει τρεῖς Ἑλλήνες προκρίτους ἀπαιτώντας τὴν πληρωμὴ 300 τουρκικῶν λιρῶν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τους.¹⁴ Σύγχρονα, ἐνῶ οἱ βουλγαρικὲς ὀμάδες εἰσδύουν ἀθόρυβα στίς ἐπαρχίες Σερρῶν, Νευροκοπίου, Δεμίρ Χισάρ καί Δράμας, ὁ ἐπίφοβος Ἑλληνας λησταντάρτης Νίκος καί οἱ σύντροφοί του λυμαίνονται κυριολεκτικὰ τὴ γεωγραφικὴ περιφέρεια τῆς Κατερίνης.¹⁵ Παρά τίς προσπάθειες τῶν τουρκικῶν ἀρ-

11. F. O. 195/1322/ff. 151-153, Θεσσαλονίκη, 17 Φεβρουαρίου 1880, Blunt πρὸς Κεντρικὴ Ἰπηρεσία.

12. F. O. 195/1323/ff. 68-69, Σέρρες, 23 Ἀπριλίου 1880, Ἀνταποκριτῆς τοῦ Blunt στίς Σέρρες.

13. F. O. 195/1323/f. 62, Μοναστήρι, 11 Ἀπριλίου 1880, Ἀνταποκριτῆς τοῦ Blunt.

14. F. O. 195/1323/f. 65, ἔ.ἄ.

15. F. O. 195/1323/ff. 140-144, Θεσσαλονίκη, 11 Μαΐου 1880, Blunt πρὸς Κεντρικὴ Ἰπηρεσία.

χῶν νά ἐμπεδώσουν τήν ἀσφάλεια στό βιλαέτι τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ κατάσταση στήν ἐπαρχία Σερρῶν εἶχε ἐπιδεινωθεῖ τόσο πολύ, ὕστερα μάλιστα ἀπό τήν εἰσβολή Βουλγάρων στήν ἐλληνική ἐκκλησία τῆς Βροντοῦς καί τήν καταστροφή τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων τῆς, ὥστε ἡ τουρκική διοίκηση ἀναγκάστηκε νά πάρει δραστηρικά μέτρα καί νά κηρύξει στά τέλη Μαΐου τό στρατιωτικό νόμο σ' ὀλόκληρη τήν Ἀνατολική καί Βορειοανατολική Μακεδονία. Ἡ μεροληπτική ὁμως ἐφαρμογή τοῦ μέτρου αὐτοῦ ἔδωσε ἀφορμή νά διαμαρτυρηθοῦν ἔντονα οἱ χριστιανοί πληθυσμοί τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν γιά τήν καταπιεστική συμπεριφορά τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν¹⁶.

Ἡ τρομοκρατική δραστηριότητα τῶν βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐντείνεται τό φθινόπωρο τοῦ 1880 στήν περιοχή Βελεσῶν μέ δολοφονικές ἐνέργειες σέ βάρος τῶν ντόπιων Τούρκων μπέηδων, πού προκάλεσαν μεγάλη ἀναταραχή καί τίς ἔντονες διαμαρτυρίες τῶν τουρκικῶν πληθυσμῶν¹⁷. Παράλληλα ἡ μαζική διείσδυση τῶν βουλγαρικῶν σωμάτων στήν ἐπαρχία τοῦ Ράζλογκ στά τέλη Ὀκτωβρίου ἀντιμετωπίστηκε μέ ἐπιτυχία ἀπό τόν μουτεσαρίφη Σερρῶν.¹⁸ Σύγχρονα στή νότια ζώνη τῆς Μακεδονίας οἱ τουρκικές ἀρχές καταδίωκαν τότε μέ ἐπιμονή τό ἐλληνικό σῶμα τοῦ Παναγιώτη Καλόγηρου, ὁ ὁποῖος εἶχε αἰχμαλωτίσει τόν ἰσχυρό Κατζή Ἀχμέτ ἀγά.¹⁹

Τά γεγονότα αὐτά κλόνισαν σημαντικά τήν πεποίθηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας ὡς πρὸς τήν ἀποτελεσματικότητα τῶν μέτρων, πού ἔπαιρναν τὰ κατά τόπους τουρκικά διοικητικά ὄργανα γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς τάξης. Σημαντικό ποσοστό τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας ἔριχνε τήν εὐθύνη γιά τήν ἀνικανότητα τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν στήν παρουσία ὀρισμένων ἀρχηγῶν τῆς ἄλβανικῆς χωροφυλακῆς, (τό στρατιωτικό αὐτό σῶμα εἶχε ὀργανωθεῖ προσωρινά ἀπό τόν Ἀμπεντίν πασά, ἄλλοτε διοικητή τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης), οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὑποπτες σχέσεις μέ πολλούς ἀρχη-

16. F. O. 195/1323/ff. 219-221, Σέρρες, 14 Μαΐου 1880, Ἀνταποκριτής τοῦ Blunt.

17. F. O. 195/1323/ff. 96-97, Βελεσά, 10 Σεπτεμβρίου 1880, Ἀνταποκριτής τοῦ Blunt.

18. F. O. 195/1324/f. 98, Σέρρες, 17 Σεπτεμβρίου 1880, Ἀνταποκριτής τοῦ Blunt στίς Σέρρες, F. O. 195/1324/ff. 142-143, Καβάλα, 4 Ὀκτωβρίου 1880, ἐπιστολή τοῦ Ἄγγλου ὑποπρόξενου τῆς Καβάλας Pecchiotti. Πρβλ. καί σχετική του ἔκθεση ἀπό 10 Ὀκτωβρίου 1880, F. O. 195/1324/ff. 114-116.

19. F. O. 195/1324/ff. 178-186, Θεσσαλονίκη 24 Ὀκτωβρίου 1880, Blunt πρὸς Κεντρική Ἰπηρεσία.

γούς τῶν ληστανταρτικῶν ὁμάδων.²⁰ Ἐκεῖνο, τό ὁποῖο ἀπογοήτευε ἰδιαίτερα τόν ἑλληνικό πληθυσμό τῆς Μακεδονίας, ἦταν ἡ διαιώνιση τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου σέ ὀρισμένες περιοχές τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτοῦ χώρου, ἡ στενή παρακολούθηση πολλῶν Ἑλλήνων κατοίκων, ἡ σκληρή καταπίεση τῶν Τούρκων διοικητῶν, οἱ ἀδικίες καί συκοφαντικές κατηγορίες τους καί οἱ συχνές καί βαριές ποινές, πού ἐπέβαλαν σέ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμιακοῦ στοιχείου²¹. Ἡ γενική κατακραυγή ὑπῆρξε τόσο μεγάλη ὥστε ὁ βαλής τῆς Θεσσαλονίκης Γκαλίπ πασάς, ἄνθρωπος χωρίς ἔντονη προσωπικότητα καί μέ καμιά σχεδόν ἐπιβολή, ἀναγκαστόταν πολλές φορές νά δωροδοκεῖ μέ σημαντικά ποσά, τοὺς ἀνταποκριτές τοῦ ἡμερήσιου τύπου τῆς Θεσσαλονίκης, γιά νά ἐξαγοράζει τή σιωπή τους καί νά ἀποσιωπᾶται ἡ εὐθύνη τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.²² Βέβαια ἡ ἀναφορά σέ ληστρικά γεγονότα στίς ἑλληνικές καί στίς τουρκικές ἐφημερίδες τῆς Θεσσαλονίκης ἦταν σχεδόν καθημερινή καί πολλές φορές ὁ ἀπόηχος τῶν γεγονότων αὐτῶν μεταφερόταν ἐπιγραμματικά καί στόν εὐρωπαϊκό τύπο, ὅπως π.χ. ἡ ὀλοκληρωτική καταστροφή δύο ἐξαρχικῶν χωριῶν τοῦ καζᾶ Βελεσῶν, τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1884, τοῦ Ὁρεσίου καί τῆς Παπαδρύτσας, καί ἡ δολοφονία πολλῶν χριστιανῶν κατοίκων τους ἀπό διάφορα τουρκαλβανικά στίφη.²³ Ὁ σάλος πού δημιουργήθηκε στήν εὐρωπαϊκή κοινή γνώμη, ὕστερα ἀπό τή διέρρευση τῆς πληροφορίας αὐτῆς στόν ἡμερήσιο εὐρωπαϊκό τύπο ἔπειτα ἀπό τήν πρωτοβουλία τοῦ Βέλγου δημοσιολόγου Emile de Laveley,²⁴ ἀνάγκασε τελικά τό στρατιωτικό διοικητή τῆς Θεσσαλονίκης νά ἐπιθεωρήσει τό Δεκέμβριο τοῦ 1884 ὀλόκληρο τό ἐσωτερικό τῆς Μακεδονίας καί ἰδιαίτερα τίς περιοχές Βελεσῶν, Τζουμαγιάς, Στρώμνιτσας, Νευροκοπίου, Ράζλογκ καί Σερρῶν, ὅπου σημειώνονταν οἱ βουλγαρικές διεισδύσεις.²⁵

Μετά τήν προσάρτηση τῆς Ἀνατολικῆς Ρουμελίας στό βουλγαρικό κράτος στά 1885 καί τήν ἄμεση στροφή τῆς βουλγαρικῆς

20. F. O. 195/1324/ff. 178-186, Θεσσαλονίκη, 24 Ὀκτωβρίου 1880, Blunt πρὸς Κεντρική Ἰπηρεσία.

21. H H S (= Haus, Hof und Staatsarchiv), PA (= Politisches Archiv), XXXVIII, τ. 256, Saloniki, 4 Ἰανουαρίου 1885, ἀρ. 4.

22. H H S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 16 Ἰουλίου 1887, ἀρ. 75.

23. H H S, PA XXXVIII, τ. 252, Saloniki, 25 Ὀκτωβρίου 1884, ἀρ. 115.

24. Βλ. σχετικά στοῦ Emil von Laveley, Die Balkanländer, Leipzig 1888, τ. 2, σ. 369.

25. H H S, PA XXXVIII, τ. 256, Saloniki, 4 Ἰανουαρίου 1885, ἀρ. 4.

προσοχής στό μακεδονικό χῶρο, παρατηρεῖται μαζική διείσδυση βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων στίς περιοχές Γευγελῆς, Δεμίρ Καπού, Βελεσῶν καί Νευροκοπίου. Γιά τά βαθύτερα κίνητρα καί τόν ἀπώτερο σκοπό, πού ἐπιδίωκε τήν ἐποχή αὐτή ἡ παρουσία τῶν βουλγαρικῶν σωμάτων στή Μακεδονία, ὁ Αὐστριακός πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης Viscovich τόνιζε σ' ἐπιστολή του τῆς 27 Ἰουνίου τά παρακάτω χαρακτηριστικά: "Il n'y a point à se méprendre sur leur but; elles cherchent le pillage mais en même temps elles poursuivent une idée politique. Il est très probable qu'elles veulent provoquer des désordres en Macédoine pour que leurs adhérents puissent profiter des conséquences".²⁶

Πραγματικά ἡ ληστανταρτική δραστηριότητα τῶν ἔνοπλων βουλγαρικῶν πυρήνων στή Μακεδονία χαρακτηρίζεται τήν ἐποχή αὐτή ἀπό βίαια γεγονότα, ὅπως ἡ στυγερή δολοφονία τοῦ Ἑλληνα ἱερέα Στόϊκου τόν Ἰούνιο τοῦ 1886 σ' ἕνα μοναστήρι κοντά στό Δεμίρ Καπού καί οἱ μαζικές ἐκτελέσεις χωρικῶν τοῦ Μελένικου.²⁷ Ἀξιομνημόνευτη ἐπίσης εἶναι ἡ εἰσβολή 40 ἔνοπλων Βουλγάρων τόν Αὐγουστο τοῦ 1886 στό χωριό Σαρμουσακλή (Πεντάπολη) Σερρῶν. Ἐφοδιασμένοι μέ λεπτομερή κατάλογο τῶν Ἑλλήνων προκρίτων, πού σκόπευαν νά αἰχμαλωτίσουν, ἀπήγαγαν τελικά τόν Νικόλαο καί Ἰωάννη Μπακάλη, τό Θεοχάρη Δημητρίου καί τό Βαγγέλη, τό γιό τοῦ ἱερέα Κωνσταντῆ. Οἱ ντόπιες τουρκικές ἀρχές, ἂν καί εἶχαν εἰδοποιηθεῖ δύο μέρες νωρίτερα ἀπό Βλάχους βοσκούς γιά τήν ἐπικείμενη ἐμφάνιση τῆς βουλγαρικῆς ὁμάδας, τελικά ἔστειλαν ἀρκετά καθυστερημένα 100 ἵππεῖς καί 150 στρατιῶτες, γιά νά τήν καταδιώξουν.²⁸

Οἱ ἀνταρτικές ὁμάδες πού δροῦσαν στή Βορειοανατολική Μακεδονία, εἶχαν κυρίως βουλγαρική προέλευση. Στίς περιοχές Βοδενῶν καί Βέροιας καί γενικότερα σ' ὀλόκληρη τή νότια ζώνη τῆς Μακεδονίας εἶχαν ἀναλάβει ἔντονη πρωτοβουλία τά ἑλληνικά ληστανταρτικά σώματα. Στόν ἀλβανικό χῶρο ἡ κατάσταση διαγραφόταν δυσοίωνη. Ἀναρίθμητες ἦταν ἐκεῖ οἱ περιπτώσεις δολοφονιῶν, ἀπαγωγῶν καί ληστρικῶν ἐνεργειῶν.²⁹ Ἀνάμεσα στά πολυάριθμα σώματα πού δροῦν στά 1886-1887 στά βιλαέτια τῆς Θεσσαλονίκης καί τοῦ Μοναστηρίου, ξεχωρίζουν ἐκεῖνες τοῦ Ἀδάμου στήν περιφέρεια τῆς Κατερίνης, τοῦ Γκίτζα μέ 25 περίπου Ἑλληνες καί Ἀλβανούς στίς περιοχές Βοδενῶν καί Βέροιας, τοῦ Τσανάκα μέ 20 Ἑλληνες καί Ἀλβανούς στήν Καστοριά καί στή

26. H H S, PA XXXVIII, τ. 260, Saloniki, 27 Ἰουνίου 1886, ἀρ. 98.

27. H H S, PA XXXVIII, τ. 260, Saloniki, 27 Ἰουνίου 1886, ἀρ. 98.

28. H H S, PA XXXVIII, τ. 260, Saloniki, 12 Αὐγούστου 1886, ἀρ. 228.

29. H H S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 16 Ἰουλίου 1887, ἀρ. 75.

Βέροια, του Ἡλίου με τήν ἴδια σύνθεση, πού δροῦσε στίς ἴδιες περιοχές, του Βασίλη, γιου του Νίκου, με 8 άτομα στά Βοδενά καί στά Γιανισά, του Ἀρβανίτη Χασίμ με 6 άτομα στίς περιοχές Γευγελῆς καί Καφαντάρ, του Ἑλληνόβλαχου Δαλδαγιάννη με 10 Ἑλληνες στήν περιοχή Βελεσῶν καί Περλεπέ καί τέλος του Τουρκαλβανού Κελπασᾶ στά Καϊλάρια.³⁰

Στά 1887 ἡ κατάσταση εἶχε φθάσει πιά στό ἀπροχώρητο καί εἶχε ἀρχίσει νά ἀπειλεῖται ἐπικίνδυνα ἡ σωματική ἀκεραιότητα ἀκόμη καί τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας στή Μακεδονία. Στίς 16 Ἰουνίου κάποιος ἀπό τούς ἐπίφοβους Ἑλληνας ληστές, ὁ Βασίλης, ἀπήγαγε τό γιό του Μεχμέτ μπέη τῆς Βέροιας, γεγονός, πού προκάλεσε πανδαιμόνιο καί τήν προσωπική παρέμβαση του σουλτάνου. Ἐνῶ πραγματοποιοῦνταν οἱ σχετικές διαπραγματεύσεις γιά τήν πληρωμή τῶν λύτρων, πού ὑπολογίζονταν γύρω στίς 2.000 τουρκικές λίρες, ὁ Βασίλης μαζί με τούς ἄνδρες του ἔπεσε στίς 25 Αὐγούστου σέ ἐνέδρα τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, πληγώθηκε θανάσιμα, ἀλλά ξεψυχώντας σκότωσε τό γιό του Μεχμέτ μπέη. Οἱ ὑπόλοιποι ληστές συνελήφθησαν καί ἄλλοι σκοτώθηκαν. Ἀπό τίς σχετικές ἀνακρίσεις προέκυψε ὅτι ὀρισμένοι ἀπ'αυτούς διατηροῦσαν μυστικές ἐπαφές με ἕνα ἀπό τά μέλη του διοικητικοῦ συμβουλίου του καζᾶ τῆς Κατερίνης. Ἔτσι ἐπαληθεύθηκαν οἱ κατηγορίες τῆς κοινῆς γνώμης, πού ὑποστήριζε ὅτι πολλοί ἀπό τούς κατά τόπους μουδίρηδες καί καϊμακάμηδες ἔρχονταν σέ μυστικές συνεννοήσεις με τούς ἀρχηγούς τῶν ληστανταρτικῶν ὁμάδων γιά χάρη τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τους. Ἡ Πύλη φαινόταν ἀποφασισμένη νά προχωρήσει σέ ριζικές μεταβολές. Πραγματικά τήν ἴδια χρονιά, δηλαδή στά 1887, ἀντικαθιστᾶ τό βαλή του Μοναστηρίου Κεμαλή πασά με τόν Ριφαάτ πασά. Ὁ προκάτοχος του Ριφαάτ κατηγορήθηκε ὅτι ἔδειχνε μεγάλη ἀνοχή ἀπέναντι στό ληστρικό φαινόμενο, πού εἶχε ἐξαπλωθεῖ σ'ὀλόκληρη τή Μακεδονία.³¹

Δεύτερη ἀπόπειρα ἐναντίον Τούρκου ἀξιωματοῦχου σημειώνεται τόν Ὀκτώβριο του 1887 με τή δολοφονία του Σουλεϊμάν μπέη τῆς περιοχῆς Δεμίρ Χισάρ. Σέ ἀντίποινα ὁ καϊμακάμης Ἀαλί Νιζαμί κακοποίησε βάνουσα καί φυλάκισε πολλούς Ἑλληνες κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν. Οἱ ὑπόλοιποι κάτοικοι πανικόβλητοι ἐγκατέλειψαν τά σπίτια τους καί τά χωράφια τους καί ἦλθαν στίς Σέρρες, γιά νά ἐπικαλεστοῦν τή μεσολάβηση του μητροπολίτη καί τῶν Ἑλλήνων προκρίτων τῆς πόλης.³² Οἱ τουρκικές ἀρ-

30. H H S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 16 Ἰουλίου 1887, ἀρ. 75.

31. H H S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 22 Σεπτεμβρίου 1887, ἀρ. 95.

32. H H S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 11 Ὀκτωβρίου 1887, ἀρ. 103.

χές τῆς Μακεδονίας, ὕστερα ἀπό προσωπική ἐντολή τοῦ σουλτάνου, πῆραν τότε δραστικά μέτρα γιά τήν πάταξη τῆς ληστείας. Τά τουρκικά στρατιωτικά δικαστήρια διατάχθηκαν νά καταδικάζουν σέ θάνατο ὄσους εἶχαν διαπράξει δολοφονίες,³³ ἐνῶ ὁ βαλῆς τῆς Θεσσαλονίκης καί ὁ μουτεσαρίφης Σερρών κατάρτισαν εἰδικά συγκροτημένα σώματα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ληστρικών ἐπιδρομῶν.³⁴ Πραγματικά στά τέλη τοῦ 1887 εἶχε ἐμπεδωθεί σημαντικά ἡ δημόσια ἀσφάλεια στά βιλαέτια Θεσσαλονίκης καί Μοναστηρίου.³⁵

---

33. Η Η S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 22 Δεκεμβρίου 1887, ἀρ. 124.

34. Η Η S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 16 Ἰουλίου 1887, ἀρ. 75.

35. Η Η S, PA XXXVIII, τ. 264, Saloniki, 22 Δεκεμβρίου 1887, ἀρ. 124, Πρβλ., τ. 270, Saloniki, 25 Ἀπριλίου 1888, ἀρ. 45, 3 Ἰουλίου 1888, ἀρ. 77. Γιά τήν ἐμπέδωση τῆς δημόσιας ἀσφάλειας στό βιλαέτι Μοναστηρίου βλ. τά σχετικά μέτρα, πού πῆρε ὁ βαλῆς Ριφαάτ πασάς στά 1887 στοῦ A. Shopoff, *Les Rēformes et la protection des Chrētiens en Turquie* 1673-1904, Paris 1904, σσ. 467-471.

R É S U M É

Constantin Vacalopoulos,

Aspects divers du brigandage en Macédoine après l'insurrection grecque en 1878 (Quelques constatations et conclusions tirées de l'étude des sources manuscrites).

L'intensité du brigandage et du bouleversement continu que se déroule au XIXème siècle en Macédoine, impose des problèmes sérieux qui n'ont pas attiré jusqu'aujourd'hui l'attention des recherches historiques. La présente étude ne se pose pas à analyser minutieusement l'état du brigandage en Macédoine au XIXème siècle mais à fournir quelques notions générales qui donneront au lecteur la possibilité à approfondir à ce sujet.

L'insurrection grecque en Macédoine en 1878 ainsi que le congrès de Berlin dans la même année marquèrent une nouvelle scène au niveau politique de l'espace macédonien et inaugurèrent une période décisive dans l'évolution historique de cette région qui comprenait alors des territoires aujourd'hui grecs, serbes et bulgares. L'état du brigandage se présente après 1878 sous un double aspect politique et social. L'auteur essaye à examiner les racines sociales et politiques du brigandage pendant cette époque en insistant surtout dans l'analyse profonde de l'aspect politique et en offrant des éléments principaux sur l'évolution des faits historique.